

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

ГУЗАН ЄЛИЗАВЕТА АНАТОЛІВНА

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ У
ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ**

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи на здобуття наукового ступеня
магістра публічного управління

Миколаїв – 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Культура мовлення як елемент загальної культури є одним з найважливіших показників цивілізованого суспільства. Процес оволодіння мовою та її культурою пов'язаний із набуттям вміння правильно говорити та писати, точно висловлювати думки, активно використовувати знання мови та грамотно застосовувати його. Відмінні знання мови стають важливим елементом підготовки фахівців з державного управління, адже саме творче використання засобів масової інформації, що повністю демонструє професійні таланти державного службовця, сприяє його самовираженню та самовираженню.

Практика сучасних інтеграційних процесів в Україні, її входження в систему міжнародних економічних, політичних та культурних зв'язків вимагають конкурентоспроможних державних менеджерів світового рівня. Діяльність державного менеджера вимагає не лише професійних навичок, а й широкої загальної освіти, оскільки передбачає інтенсивне усне та письмове спілкування, забезпечує широку мовленнєву практику, вимагає точного вираження понять та категорій у різних сферах державного управління. Державна посадова особа, виконуючи свої безпосередні обов'язки, виконує різні комунікаційні ролі: веде ділове листування, готує проекти законів, проекти постанов, договорів та угод, спілкується з іншими державними службовцями та громадянами різних культурних рівнів. Недотримання та порушення державних службовців мовних стандартів може спричинити непорозуміння, негативну реакцію співрозмовника та негативно вплинути на його подальшу кар'єру. Крім того, урядовець може також виступати спікером, якщо він виступає з доповіддю під час ділових зустрічей, засідань, пленарних засідань у залі засідань Верховної Ради України або перед аудиторією в лекційних залах. Уміння правильно, чітко та чітко використовувати літературну мову висловлювати свої думки, оволодіння мистецтвом публічного вираження, які визначають його оцінку та сприяють професійному та особистісному розвитку, є елементами іміджу державного службовця.

Професія державного службовця реалізується в особливій галузі трудової діяльності, яка потребує не лише спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для виконання певних обов'язків у правовій сфері. Їх фахова діяльність має яскраво виражений соціальний характер, регламентований законом. Почуття обов'язку, справедливості, неупередженості є ядром їх професійно-правової культури, яка формується та виявляється в умовах здійснення комунікативної діяльності.

Сьогодні у системі державної служби в Україні існує сформоване комунікативне середовище і це пов'язане з тим, що останні роки з'явився прошарок державних службовців позитивно налаштованих на соціально-конструктивну орієнтацію своєї діяльності.

Проблемами нормативності мови та мовлення, культури мови та мовлення займалися і займаються такі науковці, як Ф. Бацевич, І. Білодід, А. Бурячок, В. Виноградов, Б. Головін, С. Дорошенко, П. Дудик, С. Єрмоленко, Ф. Жилко, М. Жовтобрюх, М. Кочерган, А. Коваль, О. Леонтєв, І. Матвіяс, З. Мацюк, С. Ожегов, О. Олексенко, В. Перебийніс, М. Пилинський, І. Плотницька, Л. Пустовіт, П. Редін, В. Русанівський, О. Сербенська, Н. Станкевич, С. Шевчук та багато інших. Невирішеними є причини порушення вимог культури мовлення державними службовцями у професійній діяльності, а також шляхи подолання цих недоліків.

На жаль, науковці досі не мають єдиної думки щодо необхідності розділення культури мовлення, зокрема ділової культури мовлення, на окрему навчальну дисципліну, а її зміст, функції, завдання та місце серед інших мовних дисциплін не визначені. Немає достатньої кількості відповідних підручників з ділового мовлення у сфері державного управління, де теоретична частина супроводжується системою практичних мовленнєвих вправ, зміст яких зосереджений на основних проблемах обраної спеціальності, експертиза фахової документації допомагає розробити практичну навички в процесі вибору правильних мовних засобів у діловому мовленні.

Отже, необхідність дослідження означеної теми визначається недостатньою дослідженістю культури мовлення у сфері державного управління, недооціненими причинами низьких культурних компетенцій, які демонструють державні службовці, відсутністю законодавчого дослідження державних мовників та необхідністю підготовки навчальних посібників, які допоможуть оволодіти мовою письмового та усного ділового спілкування. Тому знання української мови державними чиновниками, які постійно використовують засоби масової інформації для передачі своєї думки, є умовою підвищення загальної культури українського народу.

Мета і завдання дослідження. Метою даної роботи є дослідження особливостей формування мовної культури у державних службовців в контексті євроінтеграційних процесів, а також надання рекомендацій з метою покращення ситуації у визначеному напрямку.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- дати характеристику поняттю та складовим мовної культури працівників державної служби;
- проаналізувати нормативно-правову базу у сфері формування мовної культури державних службовців;
- розкрити особливості формування мовної культури державних службовців в контексті євроінтеграційних процесів;
- дослідити форми і методи підвищення рівня мовної культури у державних службовців;
- проаналізувати рівень мовної культури у державних службовців та розробити рекомендації щодо підвищення мовної культури посадових осіб.

Об'єктом дослідження є мовна культура державних службовців.

Предметом дослідження є особливості формування мовної культури у державних службовців в Україні.

Методи наукового дослідження. Відповідно до мети та завдань дослідження в роботі використано сукупність наукових методів. Так, *порівняльний метод* використовується при дослідженні особливостей формування мовної культури в Україні та за кордоном. *Методи системного та структурного аналізу* були використані при дослідженні форм та методів формування мовної культури державних службовців. *Історичний метод* дозволив проаналізувати зміни, що відбувалися в Україні у напрямку формування мовної культури у державних службовців. Для аналізу законодавчих актів та нормативних документів використовувався *системно-аналітичний метод*. Методологічну основу дослідження складає сукупність загальнонаукових методів наукового пізнання (логічний, правової, історико-функціональний, соціологічний, системно-структурний та інші). Також був використаний діалектичний метод, за допомогою якого вивчались

проблеми низького рівня мовної культури у посадових осіб.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що здійснене дослідження рівня мовної культури та розробки шляхів підвищення рівня культури мовлення державних службовців. У процесі вирішення завдань

- *удосконалено*: типологію помилок, які спостерігаються у мовленнєвій діяльності державних чиновників, обґрунтовані способи та засоби запобігання та виправлення;
- *подальшого розвитку набули* рекомендації щодо підвищення мовної культури державних службовців.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що висновки й пропозиції викладені у дослідженні можуть бути використані у навчальному процесі студентів управлінських спеціальностей, а також при розробці програм підвищення кваліфікації для державних службовців. Результати дослідження також стануть корисними для вдосконалення законодавства, зокрема, при розробці нового Закону України «Про державну службу».

Наукові результати магістерської роботи можуть стати основою розроблення методичних порад і рекомендацій щодо підвищення рівня культури мовлення державних службовців

Структура магістерської роботи обумовлена метою, завданнями і логікою дослідження і складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури. До тексту додано список використаних джерел (63 найменування). Загальний обсяг роботи становить 92 сторінок, з яких обсяг основного тексту – 82 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та основні завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, висвітлено наукову новизну і практичне значення виконаної роботи.

У першому розділі «*Мовна культура як показник професіоналізму державних службовців*» охарактеризовано професійну культуру мовлення державного службовця та комплекс його професійних навичок.

У підрозділ 1.1. «Поняття та складові мовної культури державних службовців» подано визначення мовної культури державних службовців (дотримання мовних норм вимови, наголосу, слововживання і побудови висловів, точність, ясність чистоту, логічну стрункість, багатство і доречність мовлення, а також дотримання правил мовленнєвого етикету) та визначено її основні складові змістовність; правильність і чистота; точність; логічність і послідовність; багатство; доречність; виразність і образність мовлення.

Підрозділ 1.2. «Аналіз нормативно-правової бази у сфері формування мовної культури державних службовців» присвячений змінам у законодавстві, які відбувалися стосовно української мови та схарактеризовано основні нормативно-правові акти, що є основою для підтримки та розвитку мовної культури державних службовців в Україні.

У другому розділі «*Особливості формування мовної культури державних службовців в Україні в контексті Євроінтеграції*» визначено, що підвищення ефективності державної служби в Україні та її адаптація до стандартів Європейського Союзу актуалізує потребу в удосконаленні системи професійної підготовки державних службовців.

У підрозділі 2.1 «Особливості формування мовної культури державних службовців» вказано на необхідність володіння державними службовцями не лише українською, але і найбільш поширеними мовами Євросоюзу: англійською, німецькою або французькою.

У підрозділі 2.2 «Форми і методи підвищення рівня мовної культури державних службовців» проаналізовано основні форми і методи, за допомогою яких відбувається формування мовної культури державних службовців, а саме у процесі професійного навчання та як самостійна форма навчання. Охарактеризовані лекції, інтерактивні заняття, тренінги та інші методи формування мовної культури.

У третьому розділі «Аналіз сучасного стану та шляхи підвищення рівня мовної культури державних службовців» було проведено опитування державних службовців щодо їхнього рівня володіння іноземними мовами та мотивації щодо їх вивчення, а також наведено пропозиції для підвищення мовної культури державних службовців.

Підрозділ 3.1. «Аналіз рівня мовної культури державних службовців» присвячений аналізу рівня мовної культури та володіння державними службовцями основними мовами Європейського союзу. З'ясовано, що більшість державних службовців мають позитивне ставлення до іноземної мови та мають достатньо високий рівень володіння англійською мовою.

У підрозділі 3.2. «Шляхи підвищення мовної культури державних службовців» надано рекомендації щодо підвищення рівня мовної культури серед державних службовців.

ВИСНОВКИ

Здійснене дослідження, присвячене питанню формування мовної культури у державних службовців в Україні, дозволило зробити такі висновки.

1. Культура мовлення публічного управлінця є основною складовою його культурологічної компетенції. Адже однією з основних вимог для прийняття на державну службу є володіння державною мовою. Мовна культура – передбачає дотримання мовних норм вимови, наголосу, слововживання і побудови висловів, точність, ясність чистоту, логічну стрункність, багатство і доречність мовлення, а також дотримання правил мовленнєвого етикету.

Основні складові мовної культури державних службовців: змістовність (потрібно продумувати текст і основну думку висловлювання; розкривати їх повно; говорити і писати лише те, що добре відомо; добирати матеріал, якого не вистачає); правильність і чистота (дотримуватися норм літературної мови); точність (добирати слова і будувати речення так, щоб найточніше передали зміст висловлювання); логічність і послідовність (говорити і писати послідовно, забезпечувати смислові зв'язки між словами і реченнями в тексті; складати план виступу чи лекції; систематизувати дібраний матеріал і уникати логічних помилок); багатство (використовувати різноманітні мовні засоби, уникати повторення слів і однотипних конструкцій речень); доречність (ураховувати, кому адресовано висловлювання, як воно буде сприйняте при певних обставинах спілкування); виразність і образність (добирати слова і будувати речення так, щоб як найточніше передати думку, бути оригінальним у висловлюванні і вміти впливати на співрозмовника).

2. Формування мовної культури державних службовців закріплено такими нормативно-правовими актами: Конституція України, Постанова Кабінету Міністрів

України від 1997 р. «Комплексні заходи щодо всебічного розвитку та функціонування української мови», Указ від 16 лютого 2010 року № 161/2010 «Про концепцію державної мови», «Про засади державної мовної політики» від 3 липня 2012 року, Закон України «Про державну службу».

3. Політичні процеси та євроінтеграція, що відбуваються в Україні, вносять корективи і у процес формування мовної культури державних службовців. Відтак, окрім володіння на високому рівні державною мовою, перед державними службовцями постає необхідність володіння на високому рівні провідними мовами Євросоюзу: англійською, німецькою та французькою. Однак, через найбільше використання саме англійської мови, акцент робиться саме на володіння цією мовою. Як зазначено у Європейській Хартії, багатомовність є провідним інструментом у розвитку та поширенні демократичних засад у світі.

4. Як процес упровадження системи знань про мовну культуру в навчанні державних службовців може здійснюватись у трьох формах: □ як навчальний предмет; □ як поза навчальна форма діяльності в межах навчального закладу; як організація самостійної діяльності.

Під час лекцій з мовної культури важливо використовувати інтерактивну модель навчання, яка значно прискорить здобуття знань та допоможе покращити мовну культуру державних службовців. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що процес навчання відбувається в умовах постійної, активної взаємодії всіх учнів між собою та з викладачем. Це колективне групове спілкування, в якому слухач і вчитель є рівноправними партнерами.

Інтерактивне навчання виключає будь-яке домінування вчителя над учнем або одна думка над іншим. В умовах спільної навчальної діяльності знання формуються в процесі ділових взаємодій, і ці знання становлять «спільний фонд», і всі члени команди усвідомлюють свою причетність до такого фонду. Як результат, по-перше, зростає інтерес до набуття нових знань, по-друге, студенти починають усвідомлювати себе як повноцінні суб'єкти діяльності.

Для здійснення позакласних заходів можна використовувати багато різних форм і методів роботи. Серед них можуть бути традиційні лекції, курси, творчі зустрічі, які отримують правильну спрямованість. Доцільно організовувати суперечки, дебати, змагальні заходи, творчі зустрічі з відомими поетами та філологами. Участь у їх роботі — це можливість набуття прямого мовного досвіду та стає імпульсом до збагачення мовних ресурсів.

Не менш важливим є постійне посилення на класичні літературні досягнення. Вивчення поезії та творів мистецтва українських митців збагачує мову, робить її живою, мелодійною, саме тому синтез ділової та літературної мови стає важливим. Дослідження та аналіз наукових джерел з цього приводу дозволили визначити ступінь знання мовної культури державних службовців у сфері усного ділового мовлення, його принципів, змісту, завдань та форм застосування.

Також існує Програма підвищення рівня володіння державною мовою державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, де проводиться навчання за напрямом підвищення рівня володіння державною мовою. Така програма містить три тематичних короткострокових семінари: «Ділова українська мова в публічному управлінні», «Документ як форма писемного публічного мовлення», «Мистецтво усного

ділового мовлення в публічному управлінні». Кожен семінар триває три календарні дні та передбачає очну форму навчання.

5. У процесі нашого дослідження було проведено анкетування працівників державної служби із метою визначення рівня їх мовної культури. Оскільки, за нормативними вимогами, високий рівень володіння українською мовою є обов'язковим при прийомі на посаду державного службовця, основна увага нашого дослідження була зосереджена на знання респондентами іноземних мов. У ході даного соціологічного дослідження було опитано 25 респондентів: 20 осіб жіночої статі (80%) та 5 осіб чоловічої статі.?» 75 % відповіли, що знають англійську мову, 15% — німецьку мову і 10% обрали варіант, що не володіють іноземною мовою взагалі. На запитання «Який у Вас рівень володіння іноземною мовою?» 24% відповіли, що знають іноземну мову на високому рівні, тобто рівень C1-C2, 72% — на середньому рівні B1-B2, 4% — низький рівень. Отже, більшість знає іноземну мову на середньому рівні, і це — добре для нашого суспільства. На запитання «Як часто доводиться застосовувати іноземну мову на практиці?» 76% опитуваних дали відповідь, що рідко, 20% — інколи, 4% — не застосовують взагалі. На запитання «Як Ви вважаєте, потрібно вивчати лише одну іноземну мову — англійську, через те, що вона є найбільш поширеною мовою у цивілізованому світі, чи декілька різних мов, які менш поширені у світі?» 75 % респондентів відповіли, що потрібно вивчати декілька мов, 18 % — непотрібно, достатньо однієї іноземної мови, 7% - не можуть дати відповідь.

АНОТАЦІЯ

Гузан Є.А. Особливості формування мовної культури державних службовців в Україні.

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеню «магістр». Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Миколаїв, 2020.

У магістерській роботі розкриті поняття «мовної культури» та її складових. Зроблено аналіз нормативно-законодавчої бази у сфері формування мовної культури державних службовців.

Розкриті особливості формування мовної культури державних службовців в Україні в контексті Євроінтеграції. Визначено що, компетентність у спілкуванні проявляються як знання комунікаційних норм та принципів, оволодіння та повне використання комунікаційних технологій, розвиток особистісного потенціалу та вміння контролювати емоції, що супроводжують діяльність. Неможливість спілкування, вибір правильної тактики спілкування часто є причиною конфліктів між людьми і викликає помилкові розрахунки у професійному розвитку чиновника.

Проаналізовано сучасний стан та шляхи підвищення мовної культури . Запропоновані основні види підвищення кваліфікації та мовної культури державних службовців, що забезпечують його безперервність, є: навчання за професійними програмами; тематичні постійно діючі семінари; спеціалізовані короткострокові навчальні курси; тематичні короткострокові семінари, зокрема тренінги та самостійне навчання (самоосвіта), зокрема участь у щорічному всеукраїнському конкурсі «Кращий державний службовець», а також стажування в органах, на які поширюється чинність закону України «Про державну службу» у тому числі за кордоном.

Зроблено висновок, що мовна культура передбачає дотримання мовних норм вимови, наголосу, слововживання і побудови висловів, точність, ясність чистоту, логічну стрункість, багатство і доречність мовлення, а також дотримання правил мовленнєвого етикету.

Ключові слова: мовна культура, державні службовці, комунікаційні норми.

SUMMARY

Guzan E.A .Features of formation of language culture of civil servants in Ukraine.

Master's Degree for Master's Degree. Petro Mohyla Black Sea National University. - Nikolaev, 2020.

In the master's thesis the concept of "language culture" and its components is revealed. An analysis of the legislative and legislative framework in the field of forming the language culture of civil servants has been made.

The peculiarities of forming the linguistic culture of civil servants in Ukraine in the context of European integration are revealed. It is determined that competence in communication is manifested as knowledge of communication norms and principles, mastery and full use of communication technologies, development of personal potential and ability to control emotions that accompany activities. Lack of communication, choosing the right tactics of communication are often the cause of conflict between people and cause miscalculations in the professional development of an official.

The current state and ways of enhancing language culture are analyzed. The main types of advanced training and linguistic culture of civil servants, which ensure its continuity, are: training in professional programs; thematic permanent seminars; specialized short-term training courses; thematic short-term seminars, including trainings and self-education (self-education), including participation in the annual All-Ukrainian competition "Best Civil Servant", as well as internships in bodies covered by the law of Ukraine "On Civil Service", including abroad.

It is concluded that linguistic culture implies adherence to the linguistic norms of pronunciation, emphasis, vocabulary and construction of utterances, accuracy, clarity of purity, logical consistency, richness and appropriateness of speech, as well as adherence to the rules of speech etiquette.

Keywords: language culture, civil servants, communication standards.